

$\varphi = \{\varphi_j(\Phi_i)\}$, екстремальні значення яких характеризують гранично досягну ефективність модельовано-го об'єкта (тобто найкращі в заданому відношенні умови функціонування і розвитку підприємств пасажирського транспорту), при цьому виходячи із економічного змісту кожного з наведених ефектів і кожного з представлених показників ефективності екстремальні значення є максимумами, а отже множина цільових функцій показників ефективності потребує максимізації: $\varphi = \{\varphi_j(\Phi_i)\} \rightarrow \max$.

Висновок або наукова новизна. Запропонована система показників оцінки соціально-економічної ефективності дозволяє урахувати як суто економічні інтереси кожної з зацікавлених сторін, так і створити умови для характеристики соціальної корисності пасажирських перевезень. Крім того представлену систему оцінки можна вважати сукупністю ключових показників ефективності (показових, але одночасно не перевантажених зайвими вимірниками) та інструментом вимірювання рівня досягнення поставлених цілей при виборі умов функціонування та сценарію розвитку підприємств пасажирського транспорту.

Перелік посилань.

1. *Економічна енциклопедія: Наукове видання у 3-х т. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія». – Т. 1, 2000. – 864 с.; Т. 2, 2001. – 848 с.; Т. 3, 2002. – 952 с.*
2. *Канторович Л. В. Проблемы эффективного использования и развития транспорта / Л. В. Канторович; Под ред. В. Н. Лившица, Н. В. Паенсона, Е. Ф. Тихонова. – М.: Наука, 1989. – 304 с.*
3. *Хачатуров Т. С. Экономическая эффективность капитальных вложений / Т. С. Хачатуров. – М.: Экономика, 1964. – 278 с.*
4. *Черномордик Д. И. Экономическая эффективность капитальных вложений и основных фондов железнодорожного транспорта / Д. И. Черномордик. – М.: Транспорт, 1967. – 184 с.*
5. *Гибишман А. Е. Определение экономической эффективности проектных решений на железнодорожной транспорте / А. Е. Гибишман. 2-е изд., переработка и доп. – М.: Наука, 1985. – 239 с.*
6. *Сыч Е. Н. Транспортно-производственные системы: развитие и функционирование: Монография / Е. Н. Сыч; АН УССР, Одес. отд-ние Ин-та экономики. – К.: Наук. думка 1986. – 164 с.*
7. *Вовк А. А. Оценка эффективности транспортного производства и результатов ее роста: Монография / А. А. Вовк. – М.: Крома, 2000. – 295 с.*
8. *Пасічник В. І. Теоретичні основи економіки експлуатаційної діяльності залізниць: Монографія / В. І. Пасічник. – К.: Наук. світ, 2003. – 222 с.*
9. *Лукашев В. И. Научно-технический прогресс и экономическая эффективность транспортного производства (макроекономическая оценка) / В. И. Лукашев. – М.: Интекст, 2003. – 351 с.*
10. *Богомолова Н. І. Організаційно-економічні основи прискорення залізничних перевезень: Монографія / Н. І. Богомолова. – Ніжин: ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2009. – 240 с.*
11. *Аксенов И. М. Эффективность пассажирских железнодорожных перевозок: Монография / И. М. Аксенов. – К.: Транспорт Украины, 2004. – 284 с.*
12. *Гудкова В. П. Методология обеспечения эффективности деятельности предприятий сферы пассажиро-перевезень: Монография / В. П. Гудкова. – К.: ДЕТУТ, 2013. – 291 с.*
13. *Todd Litman. Critical Analysis of Conventional Transport Economic Evaluation // Victoria Transport Policy Institute. – 6 June 2013. – 27 p.*
14. *Гудкова В. П. Теоретико-прикладні основи підвищення ефективності економічної діяльності підприємств на ринку транспортного обслуговування населення / В. П. Гудкова // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія «Економіка і управління». – Вип. 25. – К.: ДЕТУТ, 2013. – С. 11–28.*

*Стаття надійшла: 22.01.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.*

УДК: 331.453:631.115.1
J28

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Іванченко В.О., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет*

Анотація. У статті досліджується організація охорони праці, її проблеми та перспективи у фермерських господарствах. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних аспектів організації охорони праці фермерських господарств; метою статі є узагальнення теоретичних, методичних і прикладних аспектів проблеми організації охорони праці та розробка науково обґрунтованих

пропозицій щодо її покращення у фермерських господарствах. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ і системний підхід до вивчення умов та механізмів організації охорони праці фермерських господарств, використання яких дало можливість комплексно і глибоко дослідити напрями підвищення рівня техніки безпеки, також було використано прийоми абстрактно-логічного методу, зокрема індукції та дедукції, аналізу і синтезу, аналогій та зіставлення, формалізації і моделювання. В аналітичних дослідженнях застосовано методи порівняння, елімінування, графічний, складання рядів динаміки і групування.

Досліджено, висвітлено та охарактеризовано основні теоретичні та методологічні аспекти організації техніки безпеки та охорони праці фермерських господарств. На основі аналізу розмірів фермерських господарств Кіровоградської області та організації охорони праці в них, охарактеризовано організацію охорони праці. Запропоновано розділяти організацію охорони праці в малих фермерських господарствах, як самоорганізацію, в середніх та великих фермерських господарствах – як службу з техніки безпеки та охорони праці. Вивчено основні проблеми при організації охорони праці фермерських господарств та окреслено шляхи їх вирішення. Обґрунтовано пропозиції щодо покращення організації охорони праці у фермерських господарствах. Результати роботи застосовуються в першу чергу в діяльності фермерських господарств, особистих (селянських) господарствах та підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: Фермерські господарства, охорона праці, організація охорони праці у фермерських господарствах, служба з техніки безпеки та охорони праці.

Постановка проблеми. Питання техніки безпеки та охорони праці вийшли на перше місце в сучасних умовах господарювання. Сільське господарство займає одне з провідних місць по травматизму, професійним захворюванням та впливу шкідливих речовин на людину. Фермерські господарства не є виключенням. Невеликі розміри господарств, низький рівень концентрації виробництва, тільки збільшують проблеми організації охорони праці в фермерських господарствах. Тому при їх створенні та розвитку необхідно особливу увагу приділяти заходам активізації процесів організації охорони праці та техніки безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичні погляди на проблему організації охорони праці сформулювали Є.К. Вільховський, В.М. Гайворонський, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк, В.М. Єрмоленко, В.П. Жушман, І.І. Кельман, І.П. Пістун. Спеціальні аспекти організації техніки безпеки та охорони праці в сільському господарстві досліджували В.Г. Андрійчук, В.П. Горьовий, С.М. Кваша, Л.О. Мітюк, О.А. Сліпачук, В.Ю. Уркевич, та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Значна частина питань, пов'язаних із охороною праці, її механізмами і особливостями організації в фермерських господарств, а також підвищенням техніки безпеки, є недостатньо висвітлені, що зумовило вибір теми, мету і завдання дослідження. Не розкрито ряд питань пов'язаних з організацією охорони праці в малих за розмірами фермерських господарствах, та організацією служби з охорони праці у великих господарствах, фактори що впливають на охорону праці у фермерських господарствах.

Формулювання цілей статті.

- узагальнити, систематизувати та поглибити теоретичні погляди на питання організації охорони праці у фермерських господарствах;
- оцінити сучасний стан та умови техніки безпеки та охорони праці в фермерських господарствах;
- визначити фактори що впливають на охорону праці фермерських господарств;
- обґрунтувати перспективи організації охорони праці в фермерських господарствах;
- розробити пропозиції стосовно організації охорони праці в різних за розмірами фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сільському господарстві України нині функціонують підприємства різних організаційно-правових форм. Серед них переважаючою формою за кількістю суб'єктів господарювання є фермерські господарства (Таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура суб'єктів господарювання у сільському господарстві на 01.01.13 р [1].

Показник	Україна		Кіровоградська область	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Усього	55866	100,0	3181	100,0
Господарські товариства	8121	14,5	359	11,3
Приватні підприємства	4183	7,5	228	7,2
Виробничі кооперативи	856	1,6	36	1,1
Фермерські господарства	40732	72,9	2509	78,9
Державні підприємства	294	0,5	7	0,2

Підприємства інших форм господарювання	1680	3,0	42	1,3
--	------	-----	----	-----

З метою гарантування безпеки здоров'я та життя працівників фермерських господарств, та відповідно до вимог конституції України, прийнято низку нормативно-правових актів, які становлять основу правової бази охорони праці в аграрному секторі економіки. Ця діяльність у фермерських господарствах базується на Кодексі законів про працю України, Господарський кодекс України, Закони України «Про охорону праці», «Про фермерське господарство», «Про пестициди і агрохімікати», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та ряду інших чинних законодавчих нормативно-правових актів системи соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності в сільському господарстві.

Основним законодавчим нормативно-правовим актом, що регулює організацію техніки безпеки та охорону праці в фермерських господарствах, є «Правила охорони праці у сільськогосподарському виробництві» [2]. Відповідно до цих правил систему організації охорони праці в фермерських господарствах слід розділити на декілька складових: поведження з агрохімікатами та пестицидами, їх зберігання та використання; механізовані роботи; поведження з тваринами; пожежна безпека та робота з електроприладами.

Більшість фермерських господарств, у своїй діяльності використовують агрохімікати та пестициди. Ведення сільського господарства традиційними методами повсюди замінюються індустріальними технологіями з високою залежністю від використання пестицидів і агрохімікатів [3]. Цю діяльність можна здійснити як власними силами, так і за допомогою найнятих підрядників. Якщо фермерське господарство без підрядників купує, зберігає та використовує агрохімікати й пестициди, то працівники, що безпосередньо зайняті в цьому процесі, мають пройти навчання та отримати допуск (посвідчення) на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням пестицидів і агрохімікатів [4].

Механізовані роботи у фермерських господарствах пов'язані з обслуговуванням процесів рослинництва та тваринництва. А саме: обробіток ґрунту, посів, догляд за посівами, збір врожаю, заготівля кормів для тварин, тощо. Для цього господар, або його працівники повинні одержати дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки відповідно до Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 року № 1107 [5].

У фермерських господарствах, часто, крім тварин на вирощуванні та відгодівлі, використовують тварин для племінного скотарства, або тварин для охорони. Працівники, що працюють із тваринами, повинні пройти інструктаж з техніки безпеки поведження з ними, доглядом за ними, отримати спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засобами індивідуального захисту [6].

Забезпечити стан пожежної безпеки при зборі врожаю, доведення його до норм реалізації та зберігання відповідно до Правил пожежної безпеки в Україні [7], та пройти підготовку з роботи та використання електричного обладнання та устаткування понад 220 вольт, та використання і експлуатації мережі 380 вольт.

За нормативними законодавчими актами для організації охорони праці у фермерських господарствах повинна бути створена служба охорони праці [8]. Але, фермерські господарства залежно від площі сільськогосподарських угідь поділяються на малі, середні та великі, причому частка малих та середніх фермерських господарств є переважаючою (Таблиця 2).

Більше 75 % фермерських господарств відносяться за класифікацією до малих господарств, крім цього такі фермерські господарства складаються з однієї особи. Тому створити службу охорони праці просто не можливо. В такому випадку слід перевести техніку безпеки та охорону праці на самоорганізацію. В процесі самоорганізації охорони праці всі обов'язки, пов'язані з технікою безпеки, навчанням, підвищенням кваліфікації та отримання дозволів з охорони праці, покладено на самого господаря.

У великих фермерських господарствах потрібно створити службу з техніки безпеки та охорони праці відповідно до вищезазначених нормативних актів. Створення служби з охорони праці повинні бути оформлені документально. Кожна відповідальна особа ознайомена з правилами та обов'язками, пройти навчання та підвищення кваліфікації. При монографічному обстеженні фермерських господарств Кіровоградської області, служба охорони праці створена лише в 10%. Інші працівники фермерських господарств проводять регулярне навчання та підвищення кваліфікації для отримання дозволів на роботу з агрохімікатами, пестицидами. Служба охорони праці не створюється. В 10% досліджуваних фермерських господарствах навчання та підвищення кваліфікації з охорони праці на проводилися.

Основними фінансовими джерелами організації служби охорони праці фермерських господарств є власні фінансові ресурси, державні програми підтримки фермерських господарств, кредити комерційних банків та кредитних спілок, фінансові ресурси партнерів фермерських господарств та населення [9]. Сільське господарство займає 4 місце з нещасних випадків на виробництві за видами економічної діяльності (Таблиця 3), тому, контроль техніки безпеки та охорони праці є одним із першочергових завдань.

Таблиця 2 – Розподіл фермерських господарств України за розміром сільськогосподарських угідь на 01.01.13 р.

	Кількість господарств		Площа сільськогосподарських угідь	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. га	у % до загальної площі сільгоспугідь
Господарства, що мали сільгоспугіддя	36332	89,3	4389,4	100,0
у т.ч. площею, га				
до 1	327	0,8	0,2	0,0
1,1-3,0	2137	5,3	4,9	0,1
3,1-5,0	2485	6,1	10,5	0,2
5,1-10,0	3539	8,7	27,8	0,6
10,1-20,0	4429	10,9	68,5	1,6
20,1-50,0	12568	30,9	477,6	10,9
50,1-100,0	4205	10,4	299,9	6,9
100,1-500,0	4776	11,7	1102,5	25,1
500,1-1000,0	1029	2,5	719,1	16,3
1000,1-2000,0	588	1,4	816,3	18,6
2000,1-3000,0	144	0,4	351,7	8,0
3000,1-4000,0	48	0,1	166,0	3,8
більше 4000,0	57	0,1	344,4	7,9
Господарства, що не мали сільгоспугіддя	4344	10,7	X	X

Таблиця 3 – Нещасні випадки на виробництві за видами економічної діяльності на 1 січня 2013 року

	Кількість нещасних випадків	
	шт.	%
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	750	6,40
Рибальство, рибництво	10	0,09
Добувна промисловість	3853	32,88
Переробна промисловість	2729	23,29
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	449	3,83
Будівництво	581	4,96
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	392	3,34
Діяльність готелів та ресторанів	78	0,67
Діяльність транспорту та зв'язку	775	6,61
Фінансова діяльність	47	0,40
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	426	3,64
Державне управління	559	4,77
Освіта	366	3,12
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	489	4,17
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	215	1,83
Всього	11719	100

Базою різноманітних суспільних відносин є створення здорових та безпечних умов праці в сільському господарстві [10]. Це твердження є основоположним для успішної діяльності фермерських господарств.

Висновки. З метою формування в фермерських господарствах конкурентоздатного виробництва продукції, потрібно зменшити кількість травматизму на виробництві, та підвищити фінансування процесів охорони паці. Організація охорони праці у фермерських господарствах повинна здійснюватися за двома зразками.

Якщо фермерське господарство має найману робочу силу та є великим – в ньому потрібно створювати службу з техніки безпеки та охорони праці відповідно до нормативів. А якщо мале – то слід перевести техніку безпеки та охорону праці на самоорганізацію. В такому випадку власник здійснює всі потрібні заходи.

Перелік посилань.

1. Сільське господарство України = Agriculture of Ukraine: статистичний збірник / Державний комітет статистики України; за ред. Н.С. Власенко – К., 2013. – 402 с.
2. Правила охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затверджені наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України №1353, від 26.11.2012 р., та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2012 р. за № 2075/22387.
3. **Бабенко О. С.** Регулювання обігу агрохімікатів та пестицидів у законодавстві України, як фактор безпеки людини та навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://intkonf.org/babenko-o-s-regulyuvannya-obigu-agrohikativ-ta-pestitsidiv-u-zakonodavstvi-ukrayini-yak-faktor-bezpeki-lyudini-ta-navkolishnogo-prirodnogo-seredovischa/>
4. Порядок одержання допуску (посвідчення) на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 1995 р. N 746, зі змінами та доповненнями.
5. Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 року № 1107.
6. Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, затвердженого наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 24 березня 2008 року № 53, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 травня 2008 року за № 446/15137.
7. Правил пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 19 жовтня 2004 року № 126, зареєстровані у Міністерстві юстиції України 4 листопада 2004 року за № 1410/10009; у Міністерстві юстиції України 14 липня 1998 року за № 449/2889.
8. Типове положення про службу охорони праці, затверджене наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці України від 15 листопада 2004 року № 255, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 1 грудня 2004 року за № 1526/10125 зі змінами та доповненнями.
9. **Іванченко В.О.** Ефективність інвестицій фермерських господарств [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Іванченко Віталій Олександрович ; Кіровоград. нац. техн. ун-т. - Кіровоград, 2011. - 253 арк. : рис., табл. - Бібліогр.: арк. 189-209.
10. **Раянов Ф.М.** Правовое регулирование охраны труда в сельском хозяйстве – институт сельскохозяйственного права / Ф.М. Раянов // Актуальные проблемы правового регулирования сельского хозяйства. - М., 1976. - С. 122-127

Стаття надійшла: 26.02.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК 658. 785
M21

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИНИХ РІШЕНЬ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Іванова О.А., канд. екон. наук, доцент

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

Анотація. У статті розглянуті питання економічної ефективності логістичних рішень, підходи до оцінки ефективності прийняття логістичних рішень в системі управління підприємством, проведено аналіз сучасних підходів до даної проблеми. Предметом дослідження є оцінка ефективності прийняття управлінських рішень в системі логістики. Мета роботи - дослідження підходів до оцінки економічної ефективності логістичних рішень і розробка рекомендацій щодо вдосконалення методики оцінки ефективності логістичних рішень сучасного підприємства. В якості основного методологічного принципу при визначенні економічної ефективності логістичних рішень обраний принцип системного підходу, реалізація якого передбачає оцінку економічного ефекту від логістичної діяльності для всіх учасників логістичної угоди на шляху руху матеріалопотоку. Доведена необхідність визначення економічної ефективності логістичних рішень на підприємстві в ході прийняття управлінських рішень у системі логістики на основі методики оцінки ефективності інвестиційних проектів сучасних підприємств, яка може бути використана в будь-якій сфері бізнесу. Запропоновано в якості показників ефективності логістичних рішень використовувати критеріальні показники ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності: дисконтований грошовий потік, чистий грошовий по-